

יד
מהר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
נח

מרחשון ה'תשע"ו ב'שכ"ז
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין ד' פרשיות שבתפילין, האם ישנה מצוה לקרוא פרשת קדש וגו' ופרשת והיה כי יביאך וגו' בשעה שהתפילין מונחות על האדם.

מדוע לא התקבל מנהג זה בקהילותינו.

ומדוע מותר לסופר סת"ם לכתוב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב, בשונה מס"ת ומגילה שאסור.

התייחסות מרן שליט"א למצב הבטחוני ופיגועי הטרור ברחבי הארץ, חיזוק בעניין איסור לשון הרע ומחלוקת, וכן בענייני צניעות וקדושה.

המשך "דקדוקי תורה" – הערות ותיקונים בענייני קריאת התורה על פרשיות נח, לך לך, וירא, חיי שרה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 448

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 324

השיעור מוקדש להצלחת הילד
ה"ה שילה בן ידידנו הרב אוהד נהרי יצ"ו.
הקב"ה יפתח ליבו לתלמוד תורתו, ויגדלוהו לעבודתו
ויראתו, ויזכו הוריו לרוות ממנו נחת וכל טוב, אכי"ר.

השיעור מוקדש להצלחת הילד ה"ה שילה בן ידידנו הרב אוהד נהרי יצ"ו. שהקב"ה יפתח ליבו לתלמוד תורתו, ויגדלוהו לעבודתו ויראתו, ויזכו הוריו לרוות ממנו נחת וכל טוב, אכ"ר.

בעניין ד' פרשיות שבתפילין, האם ישנה מצוה לקרוא פרשת קדש וגו' ופרשת והיה כי יביאך וגו' בשעה שהתפילין מונחות על האדם. מדוע לא התקבל מנהג זה בקהילותינו. ומדוע מותר לסופר סת"ם לכתוב תפילין ומזוזות שלא מן הכתב, בשונה מס"ת ומגילה שאסור.

ישנה הלכה בשו"ע והלכות תפילין סי' כ"ה סעיף ה', בעניין הכוונה בהנחת התפילין, יכוין בהנחתם, שציונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו, שיש בהם יחוד שמו ויציאת מצרים. על הזרוע, כנגד הלב. ועל הראש, כנגד המוח. כדי שזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו, שהם מורים על יחודו.

ארבעת הפרשיות שבתוך התפילין, קדש וגו', והיה כי יביאך וגו', שמע וגו', והיה אם שמוע וגו', מוזכר בהן יחוד ה', וכן יציאת מצרים. וע"י שמניחים אותן, נזכרים במה כתוב בתוכן. ולכן מניחים אותן על הזרוע, כנגד הלב. ושל ראש, כנגד המוח. כותבים דוקא אותן, כי בהן נזכרת מצות תפילין, ולא בשאר מקומות בתורה. הנסים והנפלאות שעשה הקב"ה איתנו, מורים על ייחודו, שהקב"ה יחיד בעולם, כי אחרת הוא לא היה יכול לעשות נסים ונפלאות, אם היו כוחות אחרים המתנגדים לכך. ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים, לעשות בהם כרצונו. אף אחד לא יכול להתנגד לרצון ה', או לעשות ההיפך. וישעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח, וגם הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות, ובזה יזכור הבורא וימעט הנאותיו.

דיברנו [בשיעור מוצש"ק האזינו ה'תשע"ו] לגבי סוכות, האם הכוונה בעת הישיבה בסוכה, שהיא זכר לענני הכבוד, היא מעכבת, שהרי כתוב למען ידעו דרתיכם פי בסכות הושבתי

וגו' ויקרא כ"ג, מ"ג. גם בנ"ד, דנים המפרשים, כגון הב"ח, שהרי כתוב לגבי תפילין, וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ, וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ, לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ, כִּי בְּיַד חֻזְקָה הוֹצֵאתָ יְיָ מִמִּצְרַיִם [שמות י"ג, ט"ז], וכן לגבי ציצית נאמר, לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְגו' [במדבר ט"ו, מ"ז]. אלו מצוות, אשר נאמרה בהם המלה 'למען'. כבר אמרנו אז, כי זאת אינה הוכחה, שהדבר מעכב. אלא, שזאת התכלית והטעם שלמצוה. דהיינו, זה לא שהתורה אומרת, שאתה חייב לכוון בכך. רק זו התוצאה. כי גם אם האדם לא כיוון, יצא ידי חובתו. אבל כמובן, חשוב ורצוי, שהאדם יחשוב וידע מה שהוא עושה, כי בכך המצווה מושלמת. אבל א"א להגיד, שהוא לא יצא יד"ח. הדבר אינו עד כדי כך.

בכל אופן, זהו נושא בפני עצמו, אולם כעת ברצוני לדבר על פרט אחר.

מובא שם במשנה ברורה [ס"ק ט"ז] כך, להניח ד' פרשיות - ויש נוהגים מחמת זה, לקרות הארבע פרשיות לאחר הנחת תפילין. היינו, 'קדש' וְהָיָה כִּי יִבְיָאֲךָ. ד'שמע' וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ, בלא"ה קורין כל ישראל בשעת ק"ש. הם נוהגים, לקרוא את ארבעת הפרשיות, המונחות בתוך התפילין. כבר יש לנו בתפילה את פרשיות 'שמע' וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ, אבל אין את פרשיות 'קדש' וְהָיָה כִּי יִבְיָאֲךָ. בכדי להשלים זאת, ולכוון את הכוונות הללו, הם נוהגים לקרוא את הפרשיות הללו גם כן. והוא מסיים, ומנהג יפה הוא [ארצות החיים].

בספר רוח חיים להגר"ח פאלאגי, הוא מביא כך, כתב בספר אור צדיקים, להרב המקובל המופלא עיר וקדיש מהר"מ פאפיראש ז"ל, שמצא כתוב בשם הרמב"ן ובשם מהרח"ו ז"ל, דחייב כל אדם לומר ד' פרשיות שבתפילין כל יום בעודן עליו. שימו לב. כתוב כאן בלשון 'חייב'. והשתי פרשיות, שמע והיה אם שמוע,

שערי יצחק – השיעור השבועי

זהו מאמר בספרי בפרשת ואתחנן, ושנתם לבניך, כך כתוב בפרשת 'שמע', אלו בשינון, ואין 'קדש לי כל בכור' וזהו כי יביאך בשינון. אין משננים אותם. שהיה בדין, ומה אם 'ויאמר' שאינו בקשירה, הרי הוא בשינון שאינו בקשירה, הרי אומרים בקרית שמע, את פרשת ציצית, ושם לא כתוב על קשירת התפילין, ובכל זאת אנחנו אומרים זאת בכל יום, שחרית וערבית, כיון שכתוב שם יציאת מצרים, א"כ 'קדש לי כל בכור' וזהו כי יביאך שישנן בקשירה, אינו דין שישנן בשינון? תלמוד לומר, ושנתם לבניך, אלו בשינון, ואין 'קדש לי כל בכור' וזהו כי יביאך בשינון.

ועדיין אני אומר, 'ויאמר', שקדמוה מצוות אחרות, הרי הם בשינון. עשרת הדיברות, שלא קדמו מצוות אחרות, אינו דין שיהו בשינון? אמרת ק"ו, ומה אם 'קדש לי כל בכור' וזהו כי יביאך, שהן בקשירה, אינן בשינון. עשרת הדיברות שאינן בקשירה, אינו דין שלא יהו בשינון? ת"ל, ושנתם לבניך. הרי 'ויאמר' יוכיח לעשרת הדיברות, שאע"פ שאין בקשירה, שיהו בשנון. ת"ל, ושנתם לבניך. אלו בשינון, ואין עשרת הדיברות בשינון.

כך מובא גם במדרש הגדול, על פסוק זה. ולכאורה, זהו דבר המוסכם. [אמנם עיין בשערי הלכות קובץ י"ז, ישיבת בית שערים, דף נ"ח, ולקמן ד"ה לפי זה].

א"כ טוען המג"א, הרי כתוב במפורש, כי אין לשנן את פרשיות 'קדש' וזהו כי יביאך'.

אלא מתרץ המגן אברהם, כי זאת אינה קושיא, פירוש, שא"צ לאמרם. לא כתוב, כי אסור להגיד, אלא שלא צריך. דהיינו, אין חובה. ומכל מקום, האומרם לא הפסיד. דהיינו, אין עניין לא להגיד. כי לכאורה היה צד לומר, שחז"ל אסרו לקבוע לומר זאת בכל יום. לכן הוא אומר, לא.

כבר אומרים בק"ש. וב' פרשיות, קדש לי והיה כי יביאך, צריך לומר קודם ברוך שאמר, שהן קודמות לשמע והיה אם שמוע עכ"ד.

נראה, דאם אי אפשר לאמרם קודם ברוך שאמר, לפחות יאמרם אחר עלינו לשבת, קודם שיסיר תפילין. הביאו הרב מחזיק ברכה בקונטרס אחרון [סימן ל"ד אות ג'] ע"ש.

מישהו מהנמצאים כאן, נוהג כך? מעולם לא נהגנו כך, ולא שמעתי זאת מעולם. לפי הידוע לי, בקהילותינו לא נהגו זאת, לא רק המתפללים נוסח בלדי, אלא גם אלו שהם נוסח שאמי. אמנם, ישנם שאמי שאכן אומרים זאת, כי זה היה כתוב בסידור שהם השתמשו בו, כגון ובעיקר תפילת החודש. קצת אכן נוהגים לומר זאת.

צריכים לדעת, כי בעבר, בכל קהילות ישראל, הדבר לא היה נהוג. רק שהתימנים, הם מחזיקים עד היום את מנהגי הקדמונים.

הראשון שנהג זאת, מובן מתוך מה שכותב הב"ח, כי זה היה הרב שלו. ומובא גם במגן אברהם [ס"ק ו'] כך, כתב הב"ח בשם הגאון מהר"ר פיוש ז"ל, דצריך לקרות גם ב' פרשיות אלו, קדש והיה כי יביאך. וכ"כ בשל"ה. הב"ח כותב, כי הוא ראה, שכך היה נוהג רבו. זהו דבר חידוש. עד אז, אף אחד לא היה נוהג כך. רק רבי פייביש, היה נוהג כך.

אומר המגן אברהם, אבל בספרי פרשת ואתחנן איתא, שמע והיה אם שמוע בשינון, ואין קדש והיה כי יביאך בשינון, והביאו הילקוט.

טוען המג"א, כי כתוב במפורש בספרי, כי רק פרשיות 'שמע' ו'והיה אם שמוע', חייבים בשינון, דהיינו מדכתיב וְשִׁנְנָתֶם לְבָנֶיךָ וְדַבְרִים ו', [ז]. הדבר חוזר, על שתי הפרשיות הללו, אבל לא על פרשיות 'קדש' ו'והיה כי יביאך'.

והוא מביא ראיה, דהא ביקשו לקבוע פרשת בלק בק"ש, משום דאית ביה יציאת מצרים, אלא שחששו לטורח ציבור, כדאיתא ספ"ק דברכות. והני נמי אית בהו יציאת מצרים.

מסקנת המגן אברהם, כי אין צריך לומר זאת, ומי שאמר הוא לא הפסיד. המג"א לא עשה מכך 'עניין'. גדולה מזו, בעל שתילי זיתים השמיט זאת, לא הביא את הדבר בכלל. מובן אם כן שהוא סובר, כי אין צורך לומר זאת כלל. וגם מהרי"ץ לא מזכיר זאת בשום ספר מספריו, לא בעץ חיים ולא במעיל קטון.

מאידך, הרי מביאים בספרים בשם הרמב"ן ומהר"ח, כי הדבר הינו חובה, כמו שאמרנו מקודם.

בעל רוח חיים בעצמו, שואל עליהם, שהרי כתוב במפורש בספרי לא כך. הוא אומר כך, הרי נראה, דליכא חיוב לומר פרשת קדש והיה כי יביאך וכו'. ולכן הוא מתרץ כך, ואפשר לומר, כי חיוב מצות עשה מדברי תורה ליכא בשינון פ' קדש לי והיה כי יביאך, כמו שיש חיוב מ"ע מד"ת בק"ש. אבל אה"נ, דמדברי קבלה שקיבלו הרמב"ן ומהר"ח ז"ל לקרותן בשעה שהתפילין עליו, מצוה איכא, ושפיר דמי וכו'. הדבר אינו חיוב, מצד מצות עשה מן התורה. אבל ישנה קבלה כזאת, לרמב"ן ומהר"ח, כי בכל זאת ישנה מצוה בכך. גם מהר"ח סופר בספרו כף החיים [סק"ל] מביא זאת.

לכאורה, השאלה היא, מדוע לא התקבלה אצלינו חומרא זאת? או נשאל בסגנון אחר, מי שירצה לנהוג כך, האם הוא עושה דבר טוב? אני רואה כי לא הביאו זאת אפילו בתורת חומרא, או הנהגה טובה. נראה כי לא חששו לכך.

האמת היא, כי ישנה בספרים אריכות רבה בעניין זה, ובמסגרת השיעור אינני יכול להביא

את כולם, ולשאת ולתת בכל הפרטים. אולם עכ"פ קשה, כי לכאורה נראה שישנה גמרא מפורשת, ממנה אפשר ללמוד, כי יש לומר את הפרשיות הללו עם התפילין. ויותר מדוייק, נראה משם גם, כי כך היה נהוג בזמן חז"ל. הדבר קצת פלא.

גם בדברי הרמב"ם [פ"א מהלכות תפילין הלכה י"ב], ישנה משמעות כזאת. אמנם, הוא לא כותב זאת בעניין ברכות התפילין, שם הוא מדבר רק לגבי הברכה על התפילין, ומה הדין אם דיבר בין תפילין של יד לתפילין של ראש וכו', אבל לא מוזכר שם כלל עניין הפרשיות הללו. אבל במקום אחר, כאשר הוא מדבר על עניין כתיבת התפילין, והרי אסור לכתוב שלא מן הכתב אפילו תיבה או אות אחת, הרמב"ם שם כותב, מותר לסופר לכתוב תפילין ומזוזה שלא מן הכתב, שהכל גורסין פרשיות אלו. אבל ספר תורה, אסור לכתוב אפילו אות אחת, שלא מן הכתב.

מה הפירוש, 'הכל?' וכי כל האנשים אומרים אותן? למה הוא מתכווין? מתי אומרים אותן? בשלמא 'שמע' ו'והיה אם שמוע', אכן גורסים אותן. אבל 'קדש' ו'והיה כי יביאך', מישהו יודע זאת בעל פה? אולי רק הסופרים, הכותבים תפילין, יודעים זאת בע"פ. אבל הרמב"ם כותב, 'שהכל גורסין'.

גם בדברי רש"י במסכת מנחות [דף ל"ב ע"ב], הדבר מובא יותר במפורש. וז"ל, מיגרס גריסין – רהוטים הם בפני כל אדם, ואין טועין בהם. הלכך, אין צריך להעתיקם מספר אחר. הרי הסופר, כאשר הוא צריך לכתוב ספר תורה או מגילה, חובה עליו לכתוב זאת מתוך הכתב. גם אם הוא יודע זאת בע"פ, חוששים שמא יטעה, והוא צריך לכתוב מתוך הכתב. דהיינו, שיהיה מולו ספר, כדי שיכתוב על פיו. אבל לגבי תפילין, הדבר מותר לכתוב שלא מן הכתב, כיון שכולם יודעים את הפרשיות הללו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

ממשיכה הגמ' ואומרת, רב חסדא אשכחיה לרב חננאל, דהוה כתב ספרים שלא מן הכתב. אמר ליה, ראוייה כל התורה כולה ליכתב על פיך, אלא כך אמרו חכמים, אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. מדקאמר 'כל התורה כולה ראוייה שתיכתב על פיך', מכלל דמיושרין הן אצלו. אומר רב חסדא לרב חננאל, נכון שאתה בקי בכל התורה כולה, והכל מיושר אצלך, אבל בכל זאת חז"ל אמרו כי הדבר אסור, א"כ בטלה דעתך אצל כל אדם, לא יכול להיות אצלך הלכה אחרת בשונה מכולם, [יותר מדוייק להסביר שגזרו חז"ל אטו שאר אנשים, כדלקמן ד"ה אמנם, בשם הרשב"א. יב"ן], וגם אתה צריך לכתוב מתוך הכתב.

שואלת הגמרא, והא רבי מאיר כתב? אלא, שעת הדחק שאני. דהיינו, רבי מאיר לא כתב כך לכתחילה, אלא בדלית ברירה, כיון שלא היתה מגילה, הוא רצה לצאת ידי חובת קריאת המגילה, ולכן בשעת הדוחק הדבר מותר. משא"כ רב חננאל, שהיה כותב כך בקביעות, ללא שום הכרח.

אביי שרא לדבי בר חבו, למיכתב תפלין ומזוזות, שלא מן הכתב. משפחת בר חבו, היו כותבים ומוכרים תפילין, ואביי התיר להם לכתוב שלא מן הכתב. ישנו הבדל בין ס"ת ומגילה, שאותם אסור לכתוב שלא מן הכתב, לבין תפילין ומזוזות שמותר לכתבם אפי' שלא מן הכתב. כמאן? כי האי תנא דתניא, ר' ירמיה אומר משום רבינו, תפילין ומזוזות, נכתבות שלא מן הכתב, ואין צריכות שרטוט. והלכתא, תפילין אין צריכין שרטוט, מזוזות צריכין שרטוט. אידי ואידי, נכתבות שלא מן הכתב. מאי טעמא? מיגרס גריסין [נ"א גריסין]. מסקנת הגמ' היא, כי ס"ת ומגילה חובה לכתוב דוקא מן הכתב, ואסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב. משא"כ תפילין ומזוזות, מותר לכתוב שלא מן הכתב. והסיבה היא, כי מיגרס גריסין. מפרש רש"י, שגורות בפי הכל.

בגמרא מסכת מגילה [דף י"ח ע"ב] כתוב כך, מעשה בר' מאיר, שהלך לעבד שנה בעסיא, ולא היה שם מגילה, וכתבה מליבו וקראה. ר"מ כתב את המגילה 'מליבו', וקיים בזה מצות קריאת המגילה בפורים. לכאורה, כיצד הדבר היה מותר? הרי אסור לכתוב אפילו אות אחת שלא מן הכתב? א"ר אבהו, שאני רבי מאיר, דמיקיים ביה [משלי ד', כ"ה] וְעַפְעַפִּיךָ יִישְׂרוּ נְגִדְךָ. רבי מאיר, היה סופר מובהק, וידע את כל התורה בעל פה, ועליו אפשר לומר את הפסוק בספר משלי, וְעַפְעַפִּיךָ יִישְׂרוּ נְגִדְךָ. אמר ליה רמי בר חמא, לרבי ירמיה מדפתי, מאי זעפעפיך יישירו נגדך? מה הקשר לפסוק? הרי כוונת הפסוק היא, שהאדם יסתכל תמיד על הדברים, בדרך הישרה. א"כ, מה אתה לומד מכך, לגבי רבי מאיר? אלא, ישנו כאן לימוד. ישנה דרשא. אמר לו, אלו דברי תורה, דכתיב בהו [משלי כ"ג, ה'] הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינְנוּ. ואפילו הכי, מיושרין הן אצל ר' מאיר.

דהיינו, הרי דברי תורה, קשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז, ונוחין לאבדן ככלי זכוכית [וחגיגה דף ט"ז ע"א]. כאשר האדם מסיח דעתו מן התורה, הוא רק 'מעיף את עיניו' מן התורה, הוא כבר שוכח. הדבר לא נקלט לאדם, בזיכרון. התורה היא דבר מעל הטבע, זה לא דבר 'שנדבק' לאדם, כך בדרך כלל. כאשר האדם רק מעיף את עיניו ממנה, רק סגר את הספר, והוא כבר שכח.

שמעתי פירוש דרך צחות על הפסוק, שְׂתוּלִים בְּבֵית י"י, בְּחִצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יִפְרִיחוּ [תהלים צ"ב, י"ד]. דהיינו, כאשר האדם לומד בבית המדרש, אכן אז הוא בגדר 'שתול בבית י"י'. אבל כאשר הוא מגיע לחצר, אזי 'יפריחו', פרח ממנו כל מה שהוא למד... זהו 'התעייף עיניך בו, ואיננו'. כדפירש רש"י, אם תכפול עיניך ממנה, הרי היא משתכחת ממך כהרף עין. א"כ, זהו זעפעפיך יישירו נגדך. לגבי רבי מאיר, הדברים שהם 'עפים', אצלו הם מיושרים.

אם כתוב כאן, כי הן שגורות בפי הכל, אזי אין המדובר רק על פרשיות 'שמע' ו'זהיה אם שמוע', אלא גם על פרשיות 'קדש' ו'זהיה כי יביאך'. וזה ההיתר לסופרים, לכתוב בתפילין גם את פרשיות 'קדש' ו'זהיה כי יביאך', שלא מן הכתב.

לכאורה, א"כ צריך עיון, על מה אנחנו סומכים? מדוע אנחנו לא קוראים את הפרשיות הללו יחד עם התפילין? הרי לפי דברי הגמ' משמע, כי זהו דבר הנפוץ. כל בני האדם, רגילים לקרוא את הפרשיות הללו, והן שגורות בפייהם. כיצד הם שגורות? על כרחך, שזה ע"י אמירתן בעת הנחת התפילין.

לפני כן, בטרם שנענה על השאלה הזאת בס"ד, עלינו להבין שני דברים. ראשית, מהו המושג, שאצל רבי מאיר וכן אצל רבי חננאל, התורה היא בגדר 'מיושרים אצלם'. מה פירוש המלה 'מיושרים'? אכן זהו כלשון הפסוק, 'יישירו נגדך'. אבל מה זה 'מיושר'?

כמו־כן, כאשר הגמ' אומרת לאחר מכן, כי הדבר שונה לגבי תפילין, כיון ש'מיגרס גריסין'. לכאורה, מדוע הגמ' שינתה את הלשון? למה הגמ' לא אומרת, כי פרשיות אלו 'מיושרים אצל כל אדם'. היה צריך להישאר באותו הלשון והסגנון. כפי שאמרנו מקודם, לגבי רבי מאיר ורב חננאל, שהם מיוחדים, וכל התורה כולה מיושרת אצלם. ה"ה בנ"ד, היה צריך לומר, כי לגבי הפרשיות הללו, 'קדש' ו'זהיה כי יביאך', 'שמע' ו'זהיה אם שמוע', הם מיושרים אצל כל אדם. לכאורה קשה, מדוע הגמ' שינתה את הסגנון, ואומרת זאת במלים אחרות? משמע, כי ישנו כאן מושג אחר.

מספרים על הגר"א, שהיה יודע את כל התורה וכל הש"ס בעל פה, ישר והפוך. והגר"א גם אחז, שכל אדם צריך לדעת מסכת אחת בעל פה, כיון שלפעמים קורה שהאדם נמצא בלי ספר,

אין לו אפשרות ללמוד כיון שאין ספרים, א"כ כיון שהוא שינן מסכת אחת בעל פה, אזי גם במצב הזה הוא יוכל ללמוד.

היה אדם אחד, שקיבל על עצמו ללמוד מסכת סוכה, והוא בא אל הגר"א שיבחן אותו, והגר"א שאל אותו כמה מחלוקות יש במסכת בין רבי מאיר לרבי יהודה וכו', לא ניכנס כעת לכל פרטי הסיפור. בכל אופן, אומרים כי הגר"א ידע את הכל, ישר והפוך. מאידך, ישנו מושג כזה, שהאדם יודע את הדבר, כמו 'אשרי יושבי ביתך וגו'. מה ההבדל ביניהם? אלא, הגר"א יכל גם לומר את הדבר בצורה הפוכה, מן הסוף להתחלה, סלה יהללך עוד ביתך יושבי אשרי.

לדוגמא, תאמר למישהו שיגיד את הפסוק אלה תולדות נח וגו', הוא יגיד זאת בלי בעיניו. אולם אם תאמר לו, כעת תגיד מן הסוף להתחלה, הוא כבר יצטרך לחשוב ולהרהר. יסתבך. נח, התהלך, האלהים, את וגו'. אבל הגר"א, ידע לומר בעל פה בקלות מהסוף להתחלה. והסיבה היא, כי כשהאדם קורא מתוך הספר, הוא יכול בקלות לקרוא מן הסוף להתחלה, כיון שהוא מסתכל בתוך הספר. לכן כאשר בא מישהו אל הגר"א ואמר לו שהוא יודע את הכל כמו 'אשרי יושבי ביתך', הוא שאל אותו, האם את 'אשרי יושבי ביתך' הוא יודע לומר בצורה הפוכה. זהו מה שנקרא 'עפעפיך יישירו נגדך', כביכול הדבר מונח לפני, בצורה ישרה.

ממילא, לא מספיק לדעת בעל פה, שהרי סופר סת"ם צריך לדעת את כל החסרות והיתרות שבפרשה, והוא עלול להתבלבל. כי לא רק שישנן מלים הדומות, או פסוקים דומים, אלא שישנן חסרות ויתרות. לפעמים זאת אותה המלה, באותו הפסוק, יכול להיות כי במקום אחד זהו חסר ובמקום השני זה מלא. א"כ הדבר צריך להיות, כביכול הספר מונח לפניו, כאילו זה מצולם לנגד עיניו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: אבל לשון הרמב"ם הוא, 'שהכל גורסין'?

תשובת מרן שליט"א: נכון. אני מסכים שהדבר דחוק, אבל אנחנו מוכרחים לומר כך. אתה יודע. אומרים בשם החתם סופר, כי הרבה דְּחָקִים הם אמתיים... דהיינו, ישנם הרבה דברים, שהם אכן דחוקים, אבל פשוט מוכרח לומר כך.

הדבר נכון, אין הכי נמי, בודאי היינו מעדיפים, שלא היה כתוב כך. אבל בכל אופן, אין ברירה אחרת, מצד הסברא, ומצד הראיות. כיון שרואים, כי בכל תפוצות ישראל בעבר, לא נהגו לומר ד' פרשיות אלו עם התפילין. גם אצל האשכנזים, וגם אצל הספרדים. כולם כותבים שבכל הסידורים הקדמונים בכל תפוצות ישראל, לא נזכר הדבר. שמע מינה.

ואם אתה רואה הרבה ספרדים שנוהגים לומר זאת, זאת אינה ראייה. ראיתי בספר של אחד מרבני מרוקו, הוא מספר שהם לא היו נוהגים לומר 'קדש' ו'זהיה' כי יביאך עם התפילין, אבל פעם אחת חכמי עירנו הלכו לעיר אחרת, נניח מהעיר פאס לעיר מקנס, וראינו שהם היו נוהגים זאת, ומאז והלאה גם אנחנו נוהגים כך. הדבר הלך והתפשט מדור לדור, ומעיר לעיר.

אפשר אולי לחזק את ההבנה דלעיל בגמרא, לפי נוסחת רבינו חננאל שם, מיגרס גרסי להו. דהיינו במקום זה שכתוב בספרים שלנו 'מיגרס גריסין', הנוסח שלו 'מיגרס גרסי להו'. שבזה משמע יותר דקאי כלפי הסופרים. ודו"ק.

שאלה מהקהל: אם הסופר הוא סופר מתחיל, איך הוא יידע זאת?

תשובת מרן שליט"א: נכון. הב"ח כותב ונאות ל"ב] כי אה"נ, סופר שהוא חדש, אינו יכול לכתוב זאת בע"פ, אלא מפי הכתוב. הדבר לא יעזור לו.

שאלה מהקהל: גם מגילה מותר, למי שיודע לגרוס אותה בע"פ?

דבר זה, נאמר כלפי רבי מאיר ורב חננאל, כי הכל היה 'מיושר' לפנייהם, בלי שום עיקום ובלבול. אבל לגבי שאר בני האדם, ד' פרשיות הללו, 'קדש' ו'זהיה' כי יביאך 'שמע' ו'זהיה' אם שמוע', הם לא עד כדי כך מיושרים אצלם. לכן הגמרא לא יכלה להשתמש באותו הלשון, לומר שהם 'מיושרים' אצל כל אדם, אלא הגמרא אמרה שהם 'מיגרס גריסין', דהיינו שהם יודעים לומר זאת בגירסא, יכולים לגרוס זאת, אבל לא בצורה הפוכה. המומחיות אינה עד כדי כך, שהם 'מיושרים' אצלם. לכן משתמשת הגמרא, בלשון 'מיגרס גריסין'.

אבל זאת אינה הוכחה כלל, כי יש עניין לקרוא את הפרשיות הללו, בזמן הנחת התפילין. כי מה שהגמ' אומרת לגבי הפרשיות הללו, שהן 'מיגרס גריסין', אין הכוונה להגיד, שכל העולם גורסים את הפרשיות הללו, אלא הכוונה היא על הסופרים, כי כיון שהם כותבים את הפרשיות הללו כל הזמן, ממילא מתוך השינון הם זוכרים זאת בעל פה. אבל אין המדובר, על האנשים האחרים, כי כפי שאמרנו, אין מקור מפורש לכך שצריך לקרוא אותן ביחד עם התפילין.

רק רש"י במסכת מנחות כותב, כי הן 'שגורות' בפי כל אדם. אבל הרמב"ם בהל' תפילין כותב, 'שהכל גורסין פרשיות אלו, וצריך לפרש כי כוונתו היא על כל הסופרים, שהם גורסים את הפרשיות הללו. אמנם כלפי רבי מאיר ורב חננאל, הדבר לא 'מיושר' אצלם, אבל לכל הפחות הם יודעים זאת בגירסא. מפני כן נקט בלשון "הכל".

חושבני כי כך מוכרחים לפרש, כיון שאם נאמר כי הכוונה היא, בגלל שהאנשים אומרים את ד' הפרשיות הללו עם התפילין, אבל וכי אדם זה יודע את החסרות ויתרות? כיצד מי שקורא זאת יודע, האם המלה 'יביאך' שבפסוק 'זהיה' כי יביאך, הוא חסר או יתר? הרי מתוך הקריאה, אי אפשר לדעת זאת. על כרחין, צריך לומר כי הדבר מתייחס רק לגבי הכתיבה של הסופרים.

תשובת מרן שליט"א: לא. רק תפילין ומזוזות. לגבי מגילה, כיון שהיא ארוכה, לא עד כדי כך זוכרים את הכל. לא מיגרס גרסי להו. ד' הפרשיות של תפילין, הן קצרות, אבל מגילה וק"ו כל התורה כולה, גם אם משהו יידע בעל פה, אבל הוא לא יהיה מומחה עד כדי כך, שיזכור את הכל, וק"ו את החסרות ויתרות. הוא עלול מאד להתבלבל. אבל הכותב תפילין ומזוזות, הוא זוכר היכן החסרות והיתרות, יש לו סימנים לכך. וכן המגיה, כיון שהדבר מעכב, ממילא הוא שם לב לדברים הללו.

לא זו בלבד, אלא ישנם כאלה הטוענים, כי אפילו לא כדאי לקרוא את פרשת 'קדש' וזוהיה כי יביאך'.

בספר עטרת זקנים – ויעש אברהם ומצות תפילין עמ' ת"ע להר"ר אברהם לנדאו, כתוב שם כך, נדפס בסידורים לומר פ' קדש ופ' והיה כי יביאך אחר הנחת תפילין, והוא מדברי הב"ח בשם מורו שאמר דכמו שהד' פרשיות כתובים בתפילין, ראוי לקרות כל הד' פרשיות בשעה שהתפילין בראשו עיי"ש. וכן כתב השל"ה הק'.

כפי שאתם רואים, עצם הדבר שרק מלפני ארבע מאות שנה, החלו הפוסקים לכתוב זאת בתורת חסידות, רואים כי בדורות הקודמים אף אחד לא נהג זאת. הפוסקים האחרונים, כותבים זאת בתורת 'חידוש'.

בכל אופן, בא בעל עטרת זקנים ושואל, מה עם דברי הספרי? אבל מבואר בספרי להיפך, דאמר התם ושננתם לבניך, אלו בשנון, ואין קדש לי כל בכור והיה כי יביאך בשינון. ולגבי תשובת המג"א, כי לא שאסור לומר זאת, אלא שאין צריך לומר וכו', וכן הראיה שהביא המג"א מפרשת בלק, טוען על כך בעל עטרת זקנים, לא זכיתי להבין דבריו. נכון שכתוב בפרשיות אלו עניין יציאת מצרים, אבל ישנן

עוד הרבה פרשיות, אשר מוזכר בהם יציאת מצרים. אולי נאמר גם אותן? מדוע דוקא את ד' הפרשיות הללו? וכי יש איזה נדנדוד מצוה, לומר כל הפרשיות שבתורה, שיש בהם יציאת מצרים? מה תאמר, הרי ביקשו לקבוע את פרשת בלק בקרית שמע? הכוונה היא, שהיה נידון, אלו פרשיות לקבוע בקרית שמע? האם את פרשת 'ויאמר', או את פרשת בלק? ובסוף החליטו, לקבוע את פרשת ויאמר. אבל אחרי שקבעו את פרשת ויאמר, כבר אין עניין לומר את פרשת בלק. כבר אין שום מצוה בכך.

והוא אומר למסקנא, נראה לי, דכיון דאיתא בספרי להדיא, למעט מסברת מורו של הב"ח וכו', איכא קפידיא שלא לאמרן בקביעות, כיון שמיעטה קרא להדיא. לטענתו, אסור לומר זאת, כיון שישנו יעוט בתורה שלא לומר זאת. ונראה כאינו חש לדרשת חכמים, וחושב לחובה סברא כזו, שסתרוה חכמים בדרשתם וכו'. הוא מפלפל בכך.

בסוף דבריו טוען בעל עטרת זקנים, איך נחכים יותר מהם. וכי אתה מתחכם כנגד חז"ל.

מובא בספרים, כי יש גם כמה אדמורי"ם, שלא היו נוהגים לומר זאת, כך בדוקא. כגון בעל שלחן הטהור, ועוד אדמורי"ם, שלא רצו לומר זאת, ואפילו לא בתורת חומרא. הם סברו, כי לא טוב לומר את זאת.

גם בסידור צלותא דאברהם [דף כ"ט], הוא מביא [בפיסקא 'קדש וגו' והיה כי יביאך וגו'] לגבי רבו, לא שמעתי ממנו שיאמר פרשה זו בקול רם כדרכו בכל התפילות. ואיני יודע, אם אמרם בלחש. ומנהג זה, לומר אחרי הנחת התפילין פרשיות אלו, לא נזכר כלל בקדמונים. הראשון המזכירו הוא הב"ח בסי' ל"ח, שכתב שמורו הגאון מוהר"ר פייויש ז"ל אמר, שכיון שהד' פ' כתובות בתפילין, ראוי לקרות כל הד' בכל יום בשעה שהתפילין בראשו עיי"ש.

שערי יצחק – השיעור השבועי

כי אפילו לרבי מאיר ולרב חננאל, שהדברים היו 'מיושרים אצלם', בכל זאת התירו רק בשעת הדחק, אבל למישהו אחר גם בשעת הדחק הדבר יהיה אסור, כיון שהם עלולים לטעות. אבל אותם החכמים, היה מותר להם רק בשעת הדחק. ואילו לאנשים האחרים, מותר רק תפילין ומזוזות, אפילו לכתחילה, כיון ש'מיגרס גריסין'. א"כ קשה, מה ההבדל? הרי אם אתה אומר, כי סיבת ההיתר היא מצד 'מיגרס גריסין', א"כ גם רבי מאיר ורב חננאל, הם – לפחות – בגדר 'מיגרס גריסין'? אלא התשובה היא, נכון, שם המדובר לגבי יחידים, לכן גזרו שיהיה אסור עליהם, אטו שאר האנשים. אבל בנ"ד, שכל הסופרים הם יודעים ובקיאים בפרשיות הללו, ממילא אין מה לגזור.

הרשב"א כותב כך במפורש, שהדבר קאי על הסופרים הכותבים. הוא אפילו לא עשה מזה 'עניין'. היה פשוט לו כך.

ראיה נוספת היא מדברי הטור [בסי' ל"ב] וז"ל, מפני שהסופרים רגילים באלו הדי' פרשיות, והם שגורים בפיהם, יכולים לכתבם בעל-פה שלא מן בכתב. חזינן דאף הטור נקט בפשיטות, שאין המדובר על כל העולם, הרגילים בפרשיות הללו, אלא המדובר הוא דוקא על הסופרים, שהם רגילים בכך, והן שגורות בפיהם. וכפי שאמרנו, כי הכוונה שגורים בפיהם, גם מבחינת הבקיאות בחסרות ויתרות, ולכן מותר להם לכתוב זאת בע"פ.

כך מביא בספר בית יצחק, ובסוף הוא דן על דברי רש"י והרמב"ם, כי לכאורה משמע מדבריהם כי אכן צריך כל אדם לומר די' פרשיות הללו, ובסוף הוא אומר, כי מה שתגיד, עכ"פ מנהגא איכא, והוא בגדר 'מנהג ישראל תורה הוא'. כמובן, הוא מדבר לפי המנהג שלהם. ומי שנהג, נהג.

גם בעל ערוך השלחן [סימן כ"ה סוף סעיף ה'] כותב זאת במפורש, וז"ל, ודע כי מד' פרשיות אלו,

ואני תמה, חדא, דלמה לנו להתחכם ולומר דבר שהתורה מיעטה להדיא וכו'. והוא טוען, כי ישנם כמה סידורים, אשר כתבו בלשון ש'חייב לומר זאת', והרי הדבר כנגד דברי חז"ל בספרי וכו'. והוא נשאר על כך, בצריך עיון.

אולם, לפי מה שאמרנו מקודם, הדבר מיושב. דהיינו, זאת אינה טעות. אי משום הא, לא איריא. מי שכתב כי 'חייב לומר זאת', הוא כתב כך לפי הרמב"ן ומהרח"ו, שהם אוחזים כי אכן זאת חובה.

אבל צריך לדעת, כי לפעמים ישנו מושג של 'חייב', אשר בעצם אינו 'חייב' ממש, אלא הכוונה היא שהוא 'חייב' בדרגות מסוימות. זהו כפי שהאשכנזים קוראים לקדיש יתום, כביכול זהו 'חייב'. אבל, אין שום חיוב. ה'חייב' של קדיש יתום, איננו חיוב. אולי זה נהיה חיוב, לאחר שכבר נהגו כך והדבר התקבל, שהבן יאמר את הקדיש, כי אם הוא לא אומר נראה כביכול הוא מזלזל בכבוד אביו ח"ו. אבל זהו אינו חיוב מדינא, זה אינו חיוב הלכתי. לפעמים, הלשון 'חייב', הוא לאו דוקא.

הראיה הטובה ביותר לכך, החיזוק הטוב ביותר למנהגינו, הוא מן הספר בית יצחק (וייס), על מסכת מגילה [דף נ"ד נ"ה]. וז"ל, מ"ט מיגרס גריסין. ופרש"י ז"ל שגורות בפי הכל. ויש להעיר בזה, דהתינח ב' הפרשיות 'שמע' ו'היה אם שמוע', הם שגורות בפי הכל, שהרי כל אשר בשם ישראל יכונה קורא ק"ש שחרית וערבית. אבל פרשת 'קדש' ופרשת 'והיה כי יביאך', מהיכי תיתי דיהיו שגורות בפי הכל, יותר מכל הפרשיות שבתורה.

אמנם דעת לנבון נקל, די' לפרש מ"ש בכאן 'מיגרס גריסין', היינו שהם שגורות בפי כל הסופרים, מחמת שהם רגילים לכתוב פרשיות הללו בתפילין. ומי שנראה לו קצת, כי זה לא הפשט, הרי שהדבר כתוב במפורש ברשב"א בחידושו. הרשב"א שואל כך. הרי אתה אומר,

נצטוינו לקרות רק שני פרשיות, 'שמע' וזהיה אם שמוע, אבל 'קדש' וזהיה כי יביאך א"צ לקרות. וכך דרשו בספרי על קרא ד'ושננתם לבניך, 'שמע' וזהיה אם שמוע' בשינון, ולא 'קדש' וזהיה כי יביאך' בשינון. וזה שתמצא לגדולים שכתבו לומר גם פרשיות אלו [עייין מג"א סק"ו], אם תקשה, הרי ישנם גדולים שכתבו כי אכן יש לומר זאת? מה נענה על כך? התשובה, אינו לא לחובה ולא למצוה, אלא אהבה יתירה כמדת הצדיקים. זוהי רק הנהגת צדיקים לומר זאת, אבל אין כך ההלכה. ולא באו אלא להורות, דאין הכוונה שאסרו לקרותם, אלא שלא חייבו לקרותם. והרוצה, יכול לקרותם ג"כ, ואין מוחין בידו.

לפי דבריו, אין איסור בכך, וגם לא חיוב, והוא גם לא עשה זאת בתורה 'לכתחילה' או 'מדת חסידות' וכדומה. דהיינו, אם אתה רוצה לקרוא, תקרא, לא נמחה בידך. לא נאמר לך, שאתה עושה כנגד דברי הספרי. בסדר, אנחנו נשתוק. משמע, כי הוא אפילו לא ממליץ לעשות זאת, בתורת 'מנהג חסידות'.

שאלה מהקהל: אם היו שואלים אותו על כך, מה הוא היה אומר?

תשובת מרן שליט"א: חושבני, כי בעל ערוך השלחן, לא היה ממליץ לעשות כך. הוא אומר, כי זאת 'אהבה יתירה'. ישנו מושג של 'אהבה יתירה'. כפי שנאמר, אהב פספ לא ישבע פספ וקהלת ה', ט"ז. הנודע ביהודה כותב על השל"ה, 'אוהב מצוות לא ישבע מצוות'. דהיינו, מרוב יראת שמים, הוא מוסיף לנו הרבה מצוות. אך הם רק חומרות.

בכל אופן, אמנם שאלתך נכונה. כי לכאורה, מה נפשך, אם זאת 'מדת צדיקים', וכי הערוך השלחן לא רוצה שנעשה כפי 'מדת צדיקים'? אבל אכן, לאו רישיה, סיפיה. בהתחלה הוא אומר, 'מדת הצדיקים', וגם לפני כן הוא אומר, 'אהבה יתירה'. אבל אם נלך אחר החיתום, הוא אומר, 'אין מוחין בידו'.

כך בעל ערוך השלחן, חותם את העניין. אבל חכו. אני הקטן עדיין לא חתמתי כאן...

שאלה מהקהל: יש לדמות נדון זה לשיטת הט"ז שדבר המפורש בתורה להיתר, אין חכמינו ז"ל אוסרים אותו?

תשובת מרן שליט"א: יפה. זאת טענת בעל ויעש אברהם, שאתה עושה כנגד חז"ל בספרי, אשר דרשו נגד הדבר. הם דייקו כנגד דבר זה, 'שמע' וזהיה אם שמוע' בשינון, ולא 'קדש' וזהיה כי יביאך'. נמצא שאתה כביכול עושה כנגד חז"ל. אכן, זאת שיטתו.

כיון שהזכירו את דברי הט"ז, נרחיב קצת להביא מה שכתוב על כך בס' יד מלאכי [אות רצ"ה דף קצ"ז] בכללי היו"ד וז"ל, יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, היינו שיש כח בידם להחמיר ולאסור, במילתא דלית ביה לא איסור ולא היתר מפורש בתורה. אבל דבר שהתירתו התורה בפירוש, אין כח ביד חכמים לאסור ולהחמיר בה, כ"כ הט"ז ביו"ד סי' קי"ז ס"ק א'. וכיוצא בזה כתב עוד באו"ח סי' תקפ"ח, וכ"כ שם הפר"ח, וכן נראה מדברי התוספות דפרק איזהו נשך דף ע' ע"ב ד"ה תשיך, וי"ל דהכי פריך מהאיי קרא, כיון דאמר רחמנא דמצוה לחסרם, לא היה להם לחכמים לאסור ע"כ. הן אמת דבשיטה מקובצת לרבי בצלאל שם כתב, דלשון התוס' סתום, דהא איכא מילי שהתורה התירתם, ואסרו חכמים לעשות סייג לתורה. ומתוך כך פנה לו בדרך אחר ע"ש. אמנם הרב חוות יאיר סי' קמ"ב שדא ביה נרגא בהאיי כללא, שהרי מצינו דאפילו מה שהוא מצוה לדעת קצת פוסקים, אסרוהו חכמים משום גזירה, כגון לנכרי תשיך, שאסרוהו חז"ל שמא ילמד ממעשיו. וגם זכיתי לראות בנועם שיח של הרב המובהק והמופלא, כבודי ומרים ראשי כמוהר"ר יוסף אירגאם זצוק"ל, בספרו דברי יוסף סי' מ"ח, ושם ראיתי שהוסיף גם הוא להקשות על הט"ז לכאורה מדם טוהר, דמצינו מפורש בתורה

לאמרם בלב מבין, כדי לחזק יסוד היסודות.
חשוב מאד לחזק את האמונה.

אכן הדבר נכון. רק שעלינו לברר את הדבר, מכל הכיוונים והצדדים. ראשית, האם מצד הדין ישנו חיוב בכך, או שלא? האם יש לכך מקור? האם נהגו כך, או שלא? אבל מאידך גיסא, אם האדם יניח תפילין בלי כל כוונה. אולי יש מצב כזה, כפי שמביא רש"י על הפסוק, הַן עִם פְּלִיאי יָקוּם [במדבר כ"ג, כ"ד], כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצוות וכו'. אולם לפעמים אפילו כבר לא חושבים על מה שעושים. אפילו את הכוונה הכתובה בשלחן ערוך, אשר יש לכווין בהנחתך, כמו שהבאנו, לא מכוונים. ממילא, ישנו בכך חיסרון. איננו יכולים להשוות את עצמינו, לדורות הראשונים. אכן אין חובה בכך. אפשר לברך ולהניח תפילין ולהניחם, וזהו. אבל מסתמא, הם היו בעלי השגות ובעלי הבנה, היתה להם יראה שמים. אבל בדורות האחרונים, ובפרט הדור שלנו, שהוא חלש, א"כ הדבר איננו כ"כ פשוט.

יוצא א"כ כך, איננו יכולים להגיד, כי ישנה חובה בכך. למרות שישנם כאלו שכתבו בסגנון זה, אבל הדברים אינם כפשוטם וכמשמעם. ומבחינת מנהג, זהו מנהג טוב ויפה. ומה שיש בכך חיזוק לאמונה, זהו בודאי דבר נכון ורצוי. ואם האדם מוצא לו זמן, יש עניין לומר זאת, לכל הפחות לפרקים, דהיינו מסתברא שזאת הנהגה טובה. ובכך יוצא, שאיננו עושים כנגד חז"ל, והדבר בסדר מכל הבחינות.

שאלה מהקהל: למרות שהדבר נגד הספרי? תשובת מרן שליט"א: זה אינו נגד דברי הספרי, כיון שזה אינו בשינון, איננו אומרים זאת בכל יום, ולא כמו ק"ש שחרית וערבית, אלא רק פעם אחת בשבוע או בחודש. כאשר יש לאדם זמן, או כאשר הוא מרגיש שברצונו להתחזק,

דמותר לבעול על דם טוהר, ועכ"ז אסרוהו חז"ל, כמבואר בטור יו"ד סי' קצ"ד. אמנם לבסוף עלה בהסכמה עם הט"ז, ותירץ דמה שאסור לבעול על דם טוהר, אינו אלא משום מנהג בעלמא, כמבואר מתוך דברי הפוסקים. ואף על זה פקח עיני השגחתו, לתרץ קושיית החוות יאיר, ותשובה ניצחת השיב, דלא אסרו חז"ל להלוות לנכרי בריבית מפל וכל, רק ביותר מכדי חייו הוא דאסרו. וגם זאת דוקא לע"ה, אבל לצורבא מרבנן אפילו יותר מכדי חייו, דליכא למיחש שילמוד ממעשיו וכו' יעו"ש.

בחידושי בתרא [על מסכת פסחים דף ס"ג], מובא דבר מעניין, על דברי המשנה ברורה. הוא מביא את דברי המשנ"ב, שהקדמנו לפני כן. יש נוהגים לקרות הדי' פרשיות לאחר הנחת תפילין וכו' ומנהג יפה הוא, והוא כותב על כך הג"ה, בני תורה לא נהגו כן. משמע, כי בישיבות הקדושות, לא נהגו כך. אכן. אבל הוא מוסיף ואומר, מיהו בודאי עדיף על דברים בטלים. דהיינו, אם הם מדברים דברים בטלים, אז בודאי אי אפשר לבוא ולומר, שזה לא ישיבש'... בני הישיבות סוברים שעדיף יותר ללמוד, מאשר לומר פרשיות הללו. ובכך שילמדו, אם יש להם זמן, ולא שיפטטו ח"ו.

בכל זאת הוא טוען, לכאורה, כיון דבדי' פרשיות אלה יש בהם יסוד, דבא חבוקוק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה וקבלת עול מלכות שמים, ואמר הקב"ה קבלו מלכותי ואח"כ אגזור גזירותי, א"כ חשיב מאד מנהג זה לאמרם ולהבין מה שאומר, דלולי היסודות האלו קשה להעמיד בניין של תורה ועבודה.

והוא מביא אח"כ את דעת הרמב"ן ומהרח"ו, האומרים כי זאת חובה, וכותב בסיום דבריו כך, ודילמא בזמנינו שהאמונה והבטחון נחלש עד מאד בקרב רוב הבריות רח"ל, וזה הנסיון הגדול בעיקבתא דמשיחא, יש עניין דוקא

כשהוא יודע שיאמר זאת בכוונה רצויה, אדרבה שיאמר זאת. לכך, אף אחד לא יתנגד. כך רק בגלל שהדבר חשוב, וכאשר מחפשים חיזוקים, ולהתעוררות. ועיין עוד המשך והוספות בנ"ד, בשיעור הבא.

התייחסות מרן שליט"א למצב הבטחוני ופיגועי הטרור ברחבי הארץ, חיזוק בעניין איסור לשון הרע ומחלוקת, וכן בענייני צניעות וקדושה.

בעוה"ר, בפרט כעת, כאשר עם ישראל נמצא בצרה. בני ישמעאל בכל רחבי הארץ, שולפים לפתע סכינים ודוקרים יהודים רח"ל. הקב"ה כבר שלח לנו התראות, מלפני ראש השנה, אבל כנראה לא למדנו את הלקח.

הדבר כפי שהיה בדור המבול, כאשר הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו, למרות מעשיהם הרעים, בכל זאת הקב"ה ניסה לתקן אותם. ועוד לפני כן, כתוב כי בימי אנוש, הציף אוקינוס את העולם, והטביע שני שלישים מן העולם [נמובא בבראשית רבה, ובמעס לועז פ' בראשית דף ר"ד]. כמו־כן נאמר, וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיְמִי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל הָאָרֶץ [בראשית ז', י"ג], זה היה בימי האבילות על מתושלח, כתוב בגמרא סנהדרין, כי הקב"ה עשה שינוי בעולם, החמה שקעה במזרח וזורחת במערב, סדר העולם "הטבעי" התהפך, אבל הם לא למדו את הלקח. כך חז"ל אומרים [עייין מעס לועז, פרשת נח דף רט"ז], בנוהג שבעולם, חמה יוצאה במזרח, והולכת ומאירה כל היום, ואח"כ שוקעת במערב. ואילו באותם הימים, יוצאה חמה ממערב, ושקעה במזרח. גם מהרי"ץ זיע"א מביא זאת בעץ חיים [ח"א דף פ"ט עמוד א'], בברכה ראשונה של ק"ש ערבית, 'אשר בדברו מעריב ערבים וכו' במשמרותיהם ברקיע כרצונו'. אבל, הם לא נתנו אל ליבם.

כמו־כן כתוב בחז"ל, באותו זמן סיבבו מן השמים שההרים יודעו, ושהעולם יחשיך,

ונעשו הרבה רעמים וברקים, כדי שהבריות יודעו ויחזרו בתשובה, אבל הם לא שמו לבם כלל לכל זה. לא למדו לקח.

שבוע ימים לפני ראש השנה, הקב"ה עשה אבק בכל ארץ ישראל, מי חשב או התבונן, 'מה חרי האף הגדול הזה' בעוה"ר? על מה עשה י"י, ככה לארץ הזאת? מי למד את הלקח והמוסר מכך?

ישנם שני דברים, אשר כבר דיברנו עליהם בעבר, בכמה הזדמנויות שהיו, ולכן נקצר כעת. א' שהעולם נזדהם מכל המכשירים המכשילים. ב' דבר נוסף, ישנם כאלה שאמרו, כי האבק הזה בא, כיון ש'כולם באבק לשון הרע'. לצערינו. כל עניין המחלוקות, והמריבות, לשון הרע וכל אביזריהו.

שמעתי, כי ב"ה, בכל הגזירה הקשה הזאת, ישנו גם דבר חסד מן השמים. בעבר היו האנשים הולכים ברחוב עם המכשירים-המכשילים הללו, והיו אנשים שנפלו בתוך הבורות שברחוב, כיון שהם לא ראו. או מרוב שהיו עסוקים עם המכשיר, הם נתקלו בכל מיני דברים. אבל כעת, מסתכלים תמיד לצדדים, 'מאין יבוא המחבל?' היום, כבר לא מסתכלים במכשירים, אלא מחפשים, מהיכן הוא יבוא. בירושלם כבר כמעט אין משתמשים במכשירים, לא באוטובוסים ולא ברחובות. א"כ, הדבר אומר 'דרשני'.

מי לא יבין, כי כל הדקירות הללו, הם בגלל המריבות שישנם בתוך הציבור, בכל החוגים והעדות. כתוב בפסוק, יֵשׁ בּוֹטָה פְּמִדְקָרוֹת חָרָב [משלי י"ב, י"ח]. הגמרא במס' יומא [דף ט' ע"ב] אומרת במפורש, על הפסוק מְגוּרֵי אֵל חָרָב הָיוּ אֶת עַמִּי, לְכֵן סָפַק אֵל יִרְדָּ [יחזקאל כ"א, י"ז], א"ר אלעזר, אלו בני אדם שאוכלין ושותין זה עם זה, ודוקרין זה את זה בחרבות שבלשונם.

שערי יצחק – השיעור השבועי

השוק. אבל היא תלך עד הקרסול, זאת עבירה, רח"ל. מהיכן באו הדברים הללו? וישנם כאלה, שאם היא תלך עם חצאית קצרה, לא ישלחו אותה מהסמינר. אבל אם היא תלך עם חצאית ארוכה, ישלחו אותה הביתה. מה זה? איזה הגיון יכול להיות בדבר? זאת ממש שערוריה.

בא אלי בחור, שראש הישיבה או המשגיח אמר לו, להוריד את הפיאות. למה להוריד את הפיאות? רחמנא ליצלן. הבחור הולך עם פיאות ארוכות, בחור צדיק. אומרים לו, תגזור את הפיאות. בטענת למה אתה צריך להיות שונה מכולם?

פסיכולוגיה מהגויים נחתה עלינו להוותינו. איפה נעלמה היהדות, והיכן הלכה יראת ה', קול זעקה גדולה ומרה, זאת חוקת התורה?

במקום שתשכנע את יתר הבחורים שיגדלו פיאות, לכל הפחות מאחורי האוזן, קצת סממן יהודי, אתה בא ומונע מאחד שהוא רוצה להוסיף. אתמהא.

שמענו, כי ישנם הרבה משפחות, שאם ח"ו קרה אצלם איזה אסון, מקבלות על עצמן כל הנשים שבמשפחה, ללכת עם מטפחות, במקום פיאות נכריות. ובזכות החיזוק, ח"ו לא תפגע בהם מדת הדין. אבל עוד לא שמענו, שיבואו ויגידו, שהן יחבשו פיאות במקום המטפחות, ובכך תהיה להם זכות נגד המחלה...

כמו־כן עוד לא שמענו, שמישהו יבוא ויגיד, שהגברים יורידו את הפיאות, ובזכות זאת החולה יבריא...

אקרא לכם מה שכתבתי, להנהלת אותו הסמינר. לק"י יום שני לסדר נח, כ"ט תשרי. לכבוד הנהלת סמינר כך וכך. ברור שחולצה רחבה או ווסט, ומעל גבי החצאית, ואורך החצאית עד הקרסול עדיפים ורצויים יותר, אף כי לא מחוייבים.

נו, וכי הקב"ה יעבור על כך בשתיקה? על איך שמדברים לצערינו? מחלוקות קשות. אמנם יש שמדברים לפעמים על שלום. אבל במציאות, אין שלום. רק קטטות, שנאה קנאה ותחרות רח"ל. על כך נאמר, שְׁלוֹם שְׁלוֹם, וְאִין שְׁלוֹם [ירמיהו, י"ד].

כמובן, הדבר הראשון שצריך לחזק, זהו לימוד התורה, קביעות עתים לתורה, והעיון בלימוד התורה. התורה היא תרופה לכל הצרות, כיון שבתורה יש את הכל. אבל צריך לקחת זאת באופן מעשי, להגיע מן הכלל אל הפרט, לראות מה הם הדברים הצריכים תיקון.

למשל, בעניין האיסור החמור מכל לשון הרע, חושבני כי צריך לעשות קביעות עתים ללימוד הלכות לשון הרע. גם אם האנשים אינם יכולים לקיים את כל פרטי ההלכות הללו, אבל לכל הפחות שהדבר לא יהיה הפקר. זהו כמו משומד – מומר לדבר אחד, כביכול אצלו איסור לשון הרע הוא לא ממצוות התורה. לא מקבל על עצמו להישמר מכך. צריך ללמוד את הלכות לשון הרע, אם לא בכל יום, לכל הפחות ביום אחד בשבוע. אנחנו כאן בביהמ"ד פעולת צדיק, קבענו לכך את הזמן של אחרי קריאת מנורת המאור ביום שבת. או בסוף לגמרי אחרי הפיוט אדון עולם. לפחות פעם בשבוע, בכל שבת, ללמוד הלכות לשון הרע. בכדי להזכיר, שישנו דבר כזה, שלא יהיה כהפקר ח"ו.

כמו־כן, בעניין הצניעות והקדושה. בעוה"ר, ברצוני לספר לכם, דבר אשר אירע ממש בימים האחרונים. אינני מבין, כיצד בסמינרים, מרשים דברים שהם רחמנא ליצלן, עוברים בשתיקה לסדר היום. ומאידך, כאשר ישנן בנות צדקניות הרוצות להתחזק בצניעות, ולא מרשים להם.

לפני מספר ימים, באה אלי תלמידה, ששלחו אותה הביתה, כיון שהיא הולכת עם חצאית עד הקרסול. אומרים לה, חייבים ללכת רק עד חצי

הם מתווכחים. היא רוצה ללכת עם גרביים שחורות, אומרים לה, לא, אסור ללכת כך. לכן הוספתי וכתבתי, גרביים שחורות טובות יותר, אך גם חוס חזק שניכר שאינו צבע הרגל מתאים. למה הם מתעקשים שהגרביים יהיו דוקא בצבע של רגל? רחמנא ליצלן. אסור כבר ללכת עם שחור? בסדר, אולי לא חייבים, אבל למה לאסור זאת? לדעתי, עול גדול להציק לבת כשירה שרוצה להדר ולהרבות בצניעות, וירבו כמותה בישראל.

אתם חושבים שהמכתב הזה עוזר? הם שלחו אותה הביתה. יש להם כל מיני תירוצים, יצר הרע המציא הרבה תירוצים, בכדי למנוע זאת. כגון, צריך להיות תלבושת אחידה. וכן שההולכות ככה, זה כמו "כת" וכדו', כל מיני דברים אשר לא היו ולא נבראו.

לאמיתו של דבר, דעתי העני היא כהרבנים הסוברים, שאפילו בגרביים שחורות ואטומות אין להקל, אלא צריך שהשמלה וכו' תגיע עד הקרסול. ועוד נדבר ע"ז בהזדמנות בל"ג. אבל חשבת, אם אכתוב כך, בסגנון דלעיל, יועיל אפילו לשיטתם ולדעתם, ויותר מדוייק ונכון לחוסר ידיעתם. אך הדבר לא הועיל ולא הציל, המוסר לא ירד לחדרי ליבם. לא השתכנעו, ולרצון ה' יתברך לא נכנעו. בצניעות, לא רוצים כיום "הידורים". ואנחנו, אנה אנו באים? והרחמן ב"ה יגדור כל פרצותינו, ויפקח עיני שכלם ושכלנו, ומכל צרותינו יצילנו, אכי"ר.

המשך "דקדוקי תורה" – הערות ותיקונים בענייני קריאת התורה על פרשיות נח, לך לך, וירא, חיי שרה.

אני רואה, כי הזמן קצר והמלאכה מרובה, א"כ נעבור לחלק 'דקדוקי תורה'. המדור החדש שפתחנו בס"ד.

שאלה מהקהל: בשבוע שעבר מרן שליט"א דיבר על דקדוקים בפרשת נח, ושאלו מדוע הרב לא התייחס לגבי מהיכן מתחילה עליית חמישי.

תשובת מרן שליט"א. נכון. בכוונה לא התייחסתי לכך. אבל ראשית, כפי שאמרתי בשיעור הקודם, אינני מתחייב להתייחס לכל דבר. לא לכל מה שאינני מתייחס, פירושו שאני מסכים לכך. או מפני, שישנם אכן פנים לכאן ולכאן. או משום, שעדיין יש מקום לדון בכך ולהחליט.

בנ"ד, אכן אין ספק, כך כתוב בתיגאן, שקבעו את עליית חמישי בפסוק וְאַלֶּה תוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ ובראשית י', א'. ישנה כאן שאלה, מהיכן להתחיל את חמישי? היפ"ה כותב בהערה כך, בארבע עשרה תיגאן כת"י ורשימות שבדקתי, מתחיל חמישי מפס' ואלה תולדת בני נח, ורק בתאג ירושלם ציינו תחילת חמישי מפסוק וַיִּבְנֶעַן יֶלֶד וְשֵׁם טוֹן, וספרי התיגאן עיקר.

הערה מהקהל: הוא כותב בגוף התאג לעיין הערה בחלק הדקדוק, וישנם אנשים החושבים כי אלו דברי מהרי"ץ, אבל זה לא דברי מהרי"ץ. הוא היה צריך לכתוב, 'עיין הערתי, וכדו'.

תשובת מרן שליט"א: לא משנה. הרי מי שיעיין שם יבין שזוהי הוספה שלו.

לגופו של עניין, הדבר נכון, כי בספרי התיגאן זה כך, בדרך כלל. אבל צריכים לדעת, אם מביאים ראיה מארבע עשרה תיגאן כת"י, זה לא מספיק. כבר אמרתי זאת, פעמים רבות. כיון שהיו, מאות ואלפי ספרי תיגאן. א"כ לבוא היום, ולהביא ארבע עשרה כתבי תיגאן, זאת איננה ראיה חותכת.

מבלי לחפש, אני בעצמי הזדמן לידי תאג כת"י ישן, שבו כתוב את עליית חמישי, כפי שהם עשו, בפסוק וַיִּבְנֶעַן יֶלֶד. אינני יודע, מדוע הוא לא ראה זאת. ובודאי שאם נחפש, נמצא עוד כאלה. אי אפשר להגיד, כי רק בתאג ירושלם ציינו זאת, דהיינו בדפוס כתר תורה שנת ה'תרנ"ד. יש לכך מקור.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שבכת"י הקדמונים מנוקד 'הלכא', בשוא נע. ועיין במרפא לשון למהר"י קרח כאן שביאר שתיבת 'הנה' עניינה אל הנה, ונמצא דתיבת ה'לכא' היא קיצור של 'הא לכא, ודו"ק. הוא מסביר, כי 'הלכא' היינו, 'האלכא'. דהיינו, תלך או תבוא לכאן. הנה לכאן. אם כן מובן לפום רהטא, שהשוא צ"ל נע, ולא נח.

שאלה מהקהל: זה כמו 'האנא'? תשובת מרן שליט"א: זהו אותו המשקל, לשיטתם [ועיין בהמשך].

ממשיך היפ"ה ואומר, ובכתבי היד המאוחרים ניקודה ה'לכא, והבוחר יבחר.

לי נראה, כי כך צריך לומר, 'הלכא', בשוא נח תחת האות למ"ד. כך היא המסורת, אצל כולם. לא שמעתי מישהו בקי שקרא אחרת. אדרבה. כי השאלה היא, הא גופא, מה קרה שבדורות האחרונים קוראים הלכא, הלמ"ד בשוא נח? מי שינה את המנהג? וכי לקחו זאת מסידור תפילת החודש, או מהחומש נחל קדומים? הרי כאשר חלו שינויים בתימן, הם באו מספרי הדפוסים שבאו אליהם. אבל שינוי זה, לא בא מן הדפוס. בספרי הדפוס, בכלל לא גורסים את המלה 'הלכא', אלא 'הכא'. הם בכלל לא גורסים את האות למ"ד. על כרחיך, שכתבי היד הקדמונים שישנם היום, הם בודדים. ממילא, אינך יכול להביא ראיה, מכך שמצאת חמשה ספרים עתיקים, או יותר, שבהם כתוב כך, בזמן שהיו מאות ואלפי ספרים. אלא פירוש הדבר, כי גם אצל הקדמונים, היתה מחלוקת בעניין זה, וכעת הספרים הללו אינם בידינו. והי רצון מלפני המקום ברוך הוא שעוד ימצאו, ותתברר האמת.

אם נלך היום בזמנינו לפי כתבי היד הקדמונים המצויים, אזי לא נאמר 'רפאני' בתפילת שחרית לפני ברכת ישתבח, כי הדבר אינו כתוב בכת"י הקדמונים. א"כ, מהיכן באה לנו

כנראה הסיבה לכך היא, וישנם מקומות רבים כאלה, שבדורות האחרונים שינו אותם, כיון שהם לא רצו לסיים את עליית רביעי במלה זימות', לכן הם המשיכו את המברך עד הפסוק וּבְנֵעַן יֵלֵד. אבל מאידך, נראה כי הדבר מפסיק באמצע הנושא. לכן, היתה כאן שאלה. אינני רואה ראיה כ"כ מן התיגאן של קדמונים, כי בהרבה דברים, האחרונים שיפרו ל'רווחא דמילתא'. דהיינו, בשביל מה להיכנס לספק? כנראה, ישנם אנשים, דאנינא דעתייהו, הם חוששים ומפחדים מכל סימן רע ח"ו, לכן הם הוסיפו עוד פסוקים.

למשל, בפרשת וישלח, בספרי התיגאן מסיימים את עליית רביעי, בפסוק הַכֹּזֶנֶה יַעֲשֶׂה אֶת אַחֲזַתְנוּ [בראשית ל"ד, ל"א]. ולמעשה, כבר לא נוהגים כך, אלא מוסיפים עוד כמה פסוקים, עד וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל [שם ל"ה, ט"ז]. כמו כן, בהפטרות שבת וראש חודש, הקדמונים לא היו מסיימים בפסוק וְהָיָה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וְגו' [ישעיהו ס"ו, כ"ג], לא היו חוזרים עליו, אלא בפסוק וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכֹל בְּשָׂר [ישעיהו ס"ו, כ"ד]. וכן בשאר יתק"ק [ישעיהו, תרי עשר, קהלת, קינות]. וישנם כיוצא באלו עוד כמה וכמה דברים, שהאחרונים שינו לטיבותא. בקיצור, המסקנא היא, כי לפענ"ד הדבר אינו מוכרח. דהיינו, מי שיעשה כאן את חמישי, יש לו על מה לסמוך. ישנם צדדים לכאן ולכאן.

בפרשת לך לך, ובראשית ט"ו, ט"ז, בפסוק וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה, כותב היפ"ה כך, תרגומו 'יתובון ה'לכא' והלמ"ד בשוא נע בכל כתבי היד הקדמונים. דהיינו, הם קראו 'הלכא' [הלמ"ד בשוא נע]. המלה הזאת נמצאת במקומות רבים. למשל, בפסוק וְעָתָה לֹא אֲתָם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הֵנָּה וְגו' [בראשית מ"ה, ח'], אנחנו רגילים לומר, כך למדנו, כי התרגום הוא שלחתון יתי הלכא, הלמ"ד בשוא נח. ישנם אולי כעשרה מקומות בתורה ובהפטרות, שבהם כתובה מלה זאת בתרגום, 'הלכא'. בכל אופן, היפ"ה מוסיף ואומר, בכדי לחזק מה

המלה 'כולא'. ידוע ומפורסם כי ישנם שינויים בשפה הארמית, בין הארצות ובמשך הדורות. א"כ, גם בין המלים הללו, היו חילוקי דעות.

לגבי טענת היפ"ה, כי זהו קיצור של האלכא, לכאורה נשמע כי זאת טענה טובה. אבל, מה תגיד לגבי תרגום הפסוק, נְשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי [במדבר כ"ה, י"ד], שתרגומו רב בית בָּא. מה הפירוש 'בית בָּא'? הרי היה צריך להיות כתוב 'בית אָבָא'? כפי שאכן כתוב בדפוסים? אלא מאי, זהו קיצור. דהיינו, כיון שזאת מלה השגורה, ממילא היא התקצרה, נהיה 'רב בית בא'. יש לכך מקור ושורש בגמ' מסכת תענית דף י' ע"א, 'טבות רישבא', כיעויין באוצר הגאונים שם, אולם לא ניכנס לכך כעת, כיון שזהו דבר ארוך. הסברתי באריכות בנפלאות מתורתך פרשת מטות, אשר עודנו בכתובים. בכל אופן, אי אפשר להביא ראיה משורש המלה, שכך צריך להיות גם ביטויה, כיון שישנם מלים שהתקצרו. א"כ, אם השמיטו את האות אל"ף מן המלה 'רב בית בא', וכתבו כך במקום 'רב בית אבא', א"כ ק"ו שיכול להיות שינוי בין שוא נע לשוא נח. [וע"ע בסוף שיעור זה].

אולי מישהו היה יכול לבוא ולטעון, כי למלה 'הלכא' בשוא נע, ישנה משמעות אחרת, כגון וְהִלְכָה וְהִיְתָה לְאִישׁ אַחֵר [במדבר כ"ד, ב"ז]. אבל אי משום הא, לא איריא. דהיינו, אי אפשר לשאול, ממלים של לשון הקודש, כגון המלה 'הלכה', שיש לכך משמעות של 'הלך' בלשון נקבה, למלה 'הלכה' בארמית. דאין מקשים מלשון ללשון. זאת לשון הקודש, וזאת לשון ארמית. אי אפשר להביא ראיה מכך, כי אם כן אין לדבר סוף.

עכ"פ, למסקנא נראה לי בס"ד כי המסורת שלנו לומר 'הלכא' בשוא נח, כפי שהתקבל והשתרש בדורות האחרונים, יש לכך על מה לסמוך. כבר דיברנו בעניין זה בזמנו, בשיעור

התוספת הזאת, 'רפאני?' ואם תאמר, אולי כל הדבר נתחדש, רק בדורות האחרונים. אולם, הדבר אינו נכון, כי כבר הגאונים מזכירים את 'רפאני'. בארצות אחרות, כבר מלפני אלף שנים, אמרו זאת. א"כ רואים, כי יש לנו כאן התנתקות בשרשרת של דורות. דהיינו, הספרים הישנים מתימן שישנם היום, לא משקפים בהחלט את המסורת הישנה, כי אחרת הדבר אינו מובן. ובודאי שישנם דברים שבאו אלינו דרך ספרי הדפוסים. במלים אחרות, כתבי היד המאוחרים הללו, זה לא שנתחדש בהם לומר כך, אלא שבין הקדמונים היו כנראה שינויי נוסחאות. היו כאלה שגרסו 'הלכא', בשוא נע תחת הלמ"ד, והיו שגרסו 'הלכא' בשוא נח. ובסופו של דבר, התקבלה הגירסא 'הלכא' בשוא נח, וכך הדבר נשתרש ונתקבל.

לדוגמא, המלה 'דהבא', דהיינו זהב. למשל בפסוק, תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת אָבִיא זָהָב [ישעיהו ס', י"ז], התרגום הוא, תַּחַת הַנְּחֹשֶׁת דְּבִזוּ מְנִיד יְרוּשָׁלַם, אִיתִי דְּהַבָּא. הה"א במלה 'דהבא' בשוא נח. כך אנחנו קוראים בכל מקום, כגון בתרגום הפסוק [במדבר ל"א, כ"ב] אַךְ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף. אבל בכת"י הישנים, כתוב שם בשוא נע תחת האות ה"א. אפשר לכל אדם לראות זאת בתאג חבשוש שיצ"ל בצילום, שהוא כת"י ר' דוד בנו של בניה הסופר. בודאי שלא נאמר כעת, כי ברצוננו לנהוג כפי שכתוב בספרי הקדמונים. גם בין הקדמונים, ישנם שגרסו 'דהבא' בשוא נע, וישנם שגרסו בשוא נח. ואפשר לעיין בספר כתבי הקודש בארמית, הוצאת שפרבר. אמנם 'הלכא' מנוקד שם בכל מקום בשוא נע. הרי בספר דניאל ובספר עזרא, כתובה פעמים רבות המלה 'דהבא'. ומנוקדת בשוא פתח. אבל אין מזה הכרח, כי הרי לשפה הארמית, ישנם כמה סגנונות, ויש שינויים ביניהם. כגון, פּוּם או פּוּם. וכן במלה לעילא, אנחנו אומרים ללא דגש באות למ"ד השנייה, וישנם אחרים האומרים זאת בדגש. וכן לגבי

שערי יצחק – השיעור השבועי

העורך. חושבני, כי אין פירושו שלא התקבל הדבר בקהילותינו, אלא שדבר זה נשתכת. כמדומני, כי העדות האחרות, אינם מתייחסים בכלל לטעם דרבן. הם לא יודעים מה זה. מבחינתם, הוא כמאן דליתא. ואצלינו התימנים, הדבר נשאר, אבל עושים כביכול שזאת געיא, 'ואברהם', 'והכהן', 'זהתקדשתם'. וכן בפסוק 'מן הבהמה', בפרשה שקראנו השבת, לא זאת שבתחילת בחומש ויקרא. קוראים זאת, כביכול ישנה שם געיא. א"כ, מדוע לכתחילה לא שמו שם געיא? סבור אני, כי פשוט הדבר נשתכח ונשתקע במשך הגלות בעוה"ר, כמו עניינים נוספים.

ההבדלים בין הדברים הללו, הם דקים ביותר. זהו כפי שבדורות הללו כבר איננו מבדילים בין זקף, לבין רביע, לבין פזר, לבין תלשא ימין. אצלינו, הכל אותו הדבר. אין פירושו כי כך היא המסורת, אלא שבירידת הדורות נשתכחו החילוקים הדקים שישנם בין הטעמים, בדרך הסלסולים שלהם. כתוב במפורש בקדמונים, כי ישנם הבדלים בין הטעמים. והטעם בעצמו מוכיח, כי אם יש לו צורה אחרת, אזי הוא אמור להיות אחרת. למשל, המלה 'לו' בוא"ו, לפי הקריאה הרגילה, כיון שאנו מאריכים בה מעט, בכדי להבדילה מן המלה 'לא', א"כ הדבר נשמע קצת, כי כביכול יש כאן פשטא. כגון בשיר השירים, 'שֶׁטָרְהָ לֹו, אָמוּ, בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ; וּבְיוֹם, שְׂמֹחַת לְבוֹ [שיר השירים ג', י"א]. לפי הקריאה, אתה חושב כי ישנו כאן טעם פשטא. אבל, אין שם פשטא, אלא שזאת רק משיכה. להבדיל אותה ממובן לא באל"ף, לשון שאלה. אלא מאי, הדבר הוא, דק מן הדק עד אין נבדק. א"כ בעצם, זה היה אמור להיות משהו באמצע, אבל בקריאה של ציבור, ובמשך הזמן, נשתכח ההבדל ביניהם, ולכן קשה לתפוס זאת.

במלים אחרות, חושבני כי מי שידקדק, ויתני את המלה במקום הטעם, הדבר יותר טוב. כך אני עושה. הרגלתי את עצמי.

מוצש"ק ויגש ה'תשע"ה, רק שכעת הבאתי הוכחות נוספות לכך. כך נראה למעשה, שהנכון להמשיך את המסורת כפי שקיבלנו, לומר 'הלכא' בשוא נח.

כעת נעבור, לפרק ט"ז פסוק י"א, הַנָּךְ הָרָה וְיִלְדֶתָ בֵּן. גם על כך כבר דיברנו ועייני שיעור מוצש"ק בראשית ומוצ"ק משפטים שנת ה'תש"ע, ולכן נקצר בכך כעת, רק נאמר כי מה שכותב כאן היפ"ה, כי השוא שבאות תי"ו היא שוא נע, אנחנו קוראים זאת בשוא נח. וכ"ה העיקר.

בפרק י"ז פסוק כ"ד, וְאַבְרָהָם בֵּן תְּשָׁעִים וְתֵשַׁע שָׁנָה בָּהֵמְלוֹ בְּשָׂר עָרְלָתוֹ. כותב היפ"ה כך, וְאַבְרָהָם. בטעם דרבן. ודע שהמנהג הפשוט בק"ק תימן יע"א לקרות כל דרבן בהרחבה, כקריאת הגעיא ממש. ואעפ"י שנתבאר בדברי מחברות התיגאן שהדרבן בא 'להתיז את האות' היפך הגעיא, מ"מ לא נתקבל הדבר בקהילותינו.

ישנן הרי שתי מחברות. יש את מחברת התיגאן הגדולה, שהיא בלשון הקודש, ויש את מחברת התיגאן הקצרה, שהיא בלשון ערבי. היפ"ה כבר תירגם אותה ללשון הקודש, ומאז היא נקראת בשם 'מחברת כתרי התורה'. המחברת הראשונה נקראת 'המחברת הגדולה', כי היא ארוכה ורחבה, והמחברת השנייה נקראת גם 'מחברת צנעאני'. בכל אופן, בשתיהן כתוב כי הדרבן בא להתיז את האות, אבל לדברי היפ"ה הדבר לא התקבל בקהילותינו. ואכן הדבר אמת ויציב, זה לא מקובל בכלל. אבל מאידך גיסא, קצת קשה, וכי זאת געיא? אם זאת געיא, אזי תשים געיא.

שאלה מהקהל: מה פירוש 'להתיז'?

תשובת מרן שליט"א: לקרוא את המלה במהירות ובהקפצה במקום הטעם. כך לגבי המלה, וְאַבְרָהָם, וכן וְהַכֹּהֵן וּמֵרֵן שְׁלִיט"א מדגים זאת. אפשר לשמוע דרך הדיסקים, או באמצעות מספרי הטלפון המופיעים בעמ' 2 של חוברת זו.

שאלה מהקהל: 'להתיז' הכוונה להדגיש?

תשובת מרן שליט"א: לא. הכוונה היא, לקרוא זאת בהקפצה. לא בהרחבה, לא במשיכת התנועה, כביכול ישנה כאן געיא, אלא במין קפיצה כזאת. הדבר הוא כעין שמתזים את האות זא"ן של מלה 'תזכרו', בפסוק לְמַעַן תִּזְכְּרוּ [במדבר ט"ו, מ"ג], דהיינו להוציאה בהקפצה ובמהירות.

שאלה מהקהל: זה כמו שופר הפוך?

תשובת מרן שליט"א: לא. זהו משהו מיוחד. ומי שלא יודע, שלא יכול, שיעשה כפי הנהוג. העיקר שיעשה, בכדי שיהיה עכ"פ זכר לכך.

הערה נוספת. בפרשת וירא [פרק י"ח פסוק י"ג], כותב היפ"ה כך, הַבְּקִשְׁטָא, קיבלנו לקרות הבי"ת בדגש קל. גם הרה"ג נתנאל אלשיך שליט"א כותב כך בתאג תורת אבות. וכן על הרבה מלים כגון אלה בתרגום. אבל אני קצת מסופק, לגבי העניין זה. לפי זכרוני, אבא מארי זצ"ל לימד לקרוא זאת בדגש חזק. אינני בטוח בכך, אבל כך הדבר שגור בפי. אם אמצא חבר לכך, אשמח מאד לשמוע, אם יש למישהו נוסף גם כן מסורת כזאת. ולכאורה מה ההבדל? מדוע בארמית אומרים כך, ובלשון הקודש אומרים אחרת? כמו הַפְּנַעְנִי, הַפְּמַחְנִים. [הערת העורך. לכאורה הדבר סותר את מה שמרן שליט"א אמר מקודם, כי אין מקשים מלשון ללשון. תשובת מרן שליט"א: אין סתירה, כי שם המדובר שלא להקשות ולהוכיח מתוך הַבְּנָה אחרת שישנה למלה זו בלשון השנייה. אבל כאן מדובר מצד הדקדוק. ודוק. אבל בכל זאת כנראה שכללי הדקדוק שונים, כמו שבלש"ק חיים היו"ד דגושה, ובארמית מרפים אותה כידוע. כן הדבר הזה].

אגב, בפרק י"ט פסוק כ', מובא בחלק הדקדוק כך, אמלטה נא שמה. לחוד מלרע. וחד מלעיל, אמלטה נא ואראה את אחי [שמואל א' כ"ו]. (מהריב"ש). ישנם אנשים, אשר אינם

יודעים מה פירוש הדבר, לקרוא זאת מלרע? הרי ישנה געיא, במלה 'אמלטה נא'? האמת היא, צריכים לדעת, כי ההבדל בין הפסוק, אַמְלִטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת אַחִי [שמואל א' כ"ו], הוא בכך ששם הטעם הוא באות מי"ם, ואילו כאן הטעם הוא באות טי"ת. הכוח של געיא, הוא פחות מהכוח של טעם. ולכן זה נקרא בלשון המדקדקים, מלרע. א"כ בעצם, לפי מה שקוראים אנחנו את הגעיא, כמו מלעיל ממש, וכשיטת הרה"ק, אכן אין הבדל, זהו אותו הדבר. אבל אם מישהו ירצה לדקדק, ויפחית בכך, דהיינו לקרוא את הגעיא פחות מן הטעם, כלומר שהוא ירחיב יותר באות טי"ת, אזי הדבר יותר מכוון. אבל בקריאה המקובלת, לא נהוג לחלק ביניהם, אלא עושים את הגעיא כביכול היא ממש מלעיל. כדי להבין זאת היטב, צריך להרחיב, ואין פנאי לכך עכשיו. אבל עכ"פ מי שירצה לדייק, וירצה להפחית זאת מן הטעם, לכאורה הדבר יותר טוב.

למעשה בתיגאן כת"י אין כאן געיא במי"ם כלל, כמו הרבה געיות שהם לא היו עושים ולא קוראים. ואז היה העניין יותר פשוט וברור. אך בדורות הללו כבר נשתנה המנהג, ועושים את כולם. ואכמ"ל. עכ"פ נשאר שהשוא שבלמ"ד נע.

אח"כ בהמשך הפסוק, הֲלֹא מַעְעָר הוּא וְתַחִי נַפְשִׁי, מביא היפ"ה את לשון חלק הדקדוק כך, כתוב בתיגאן 'בתאג פתח'. ומבאר, היינו שבתגאן עצמן כתוב העא"ן בקמץ, ובגליון העירו 'בתאג פתח' וכו', המעיין יקרא את דבריו הדק היטב. כתוב כאן דברים נכונים.

אבל האמת היא, כי הציבור שלנו נהג לקרוא כפי המקובל, 'הלא מעער היא ותחי נפשי', בפתח באות עא"ן. לא כל כך ברור, האם הדבר נכון או שלא, כי יתכן שהדבר נבע בגלל טעות. אמנם היפ"ה הביא כאן את דברי חלק הדקדוק בצורה הנכונה, לפי הנוסח האמיתי,

שערי יצחק – השיעור השבועי

בפרשת חיי שרה, בפסוק וַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לִי וּבְרֵאשִׁית כִּד, ז', במהדורא הרגילה של תורה קדומה, חסרה כאן ההערה שלו על זאת, אבל הדבר מובא במהדורא עם פירוש רש"י. במהדורא הרגילה הביא היפ"ה רק את לשון מהרי"ץ בחה"ד, תיבת נשבע מלרע, מפני הטעם שהושם בסוף התיבה בכל התיגאן.

הטעם שהושם בסוף התיבה היינו, הגעיא באות בי"ת של מלה 'נשבע'. לכאורה, מדוע המלה 'נשבע', היא מלרע? למה לא 'נשבע' מלעיל? מפני הטעם שהושם בסוף התיבה בכל התיגאן. ע"כ כתוב במהדורא הרגילה.

אבל במהדורא עם פירוש רש"י, וכבר אמרתי בשיעור הקודם, כי אני מתייחס כעת בעיקר למהדורא הזאת, כיון שהיא המהדורא המושלמת והאחרונה, היפ"ה הוסיף שם הערה בדף קט"ז, דוק מינה – דהיינו שיש לדייק מכאן – שאם לא היתה געיא בסוף, אזי היתה התיבה נקראת מלעיל, כדין שתי תיבות המוקפות ע"כ. ברצונו להגיד, כי יוצא, שבכל פעם שישנו מקף, המלה הראשונה צריכה להיות מלעיל. אבל לפי דעת, זאת אינה ראייה כלל.

בני הרב שאול הי"ו, התעורר מעצמו לפני כמה שנים להערה הזאת. ואגיד לכם כעת בס"ד, מה שעניתי לו. נקדים להסביר יותר טוב, מה הנושא. הרי אנחנו אומרים, כי רק כאשר ישנה געיא במלה הראשונה שלפני המקף, אזי המלה היא מלעיל. אבל אם אין געיא, כגון בפסוק מְקַנְהֵ-לֹט וּבְרֵאשִׁית י"ג, ז', וַיִּקְנְאוּ-בֹ וּבְרֵאשִׁית ל"ז, י"א, תִּגְמְלוּ-זֹאת וּבְרֵאשִׁית ל"ב, ו' וְכֵן בְּפִסְוֹק שִׁידְבַר-בָּה [שיר השירים ח', ח'], וכל כיו"ב, אנחנו קוראים את המלה הראשונה מלרע, כי לא כל מקף עושה את המלה הראשונה מלעיל. אבל היפ"ה רוצה לבוא ולומר כאן, כי כביכול ישנה כאן ראייה מדברי מהרי"ץ, כי המקף אכן עושה את המלה הראשונה מלעיל. שהרי מהרי"ץ כותב, כי הטעם הושם בסוף התיבה,

כתוב בתיגאן, בתאג פתח'. אבל בנוסחאות הקודמות, רבים התבלבלו ולא הבינו מה פירוש הדבר. מה הכוונה, 'בתיגאן בתאג'? האם זה כתוב בתיגאן רבים, או בתאג אחד? לא הבינו מה זה. לכן הם כתבו כך, 'כתוב בתיגאן בפתח'. הם קפצו מלה, וכך הדפיסו, כיון שהם לא ידעו מה הוא. אולי הכוונה היא, כי בתאג של בן אשר, כתוב בפתח. זהו 'כתוב בתיגאן', ר"ל כתוב הערה בספרי התיגאן, כי המלה מצער 'בתאג (של בן אשר?) היא בפתח. דהיינו, שספרי התיגאן מציינים בצד הערה, כי 'בתאג פתח'. מודיעים לך, כי ישנו נוסח אחר. אבל המדפיסים הקודמים לא הבינו מה זה, לכן הם קיצרו וכתבו 'כתוב בתיגאן בפתח', והם הבינו כי לפי זה המלה 'מצער' צריכה להיות בפתח. מכך אולי נהיה המנהג, לקרוא בפתח. א"כ, הדבר אינו ברור. ולכן אני חושב, דעביד כמר עביד, ודעביד כמר עביד.

שאלה מהקהל: מה עדיף?
תשובת מרן שליט"א: אינני יודע מה עדיף.

שאלה מהקהל: כיצד מרן שליט"א קורא זאת?
תשובת מרן שליט"א: בשנה אחת אקרא כך, ובשנה השנייה אקרא אחרת. אצא ידי חובת כולם. קשה להכריע בעניין זה, כיון שאין כאן הכרעה מוחלטת.

שאלה מהקהל: היפ"ה כותב למטה בגליון, כי זה 'הלא מצער'.

תשובת מרן שליט"א: אכן היפ"ה מביא זאת, בשם מהר"י בשירי, שכך הוא סובר כי זאת האמת. אבל אומר בקיצור, שהדבר אינו מוכרח. קשה מאוד להכריע בעניין זה. בנתיים, אין לי הכרעה או ראייה בעניין זה. ולכן מה שיקרא האדם בספר תורה, אין להעיר לו. בין אם יקרא זאת בפתח, או בקמץ, הדבר אינו משנה. שיקרא כפי רצונו. [בעיקבות המבוכה הזאת, ישבתי על מדוכה זו ימים ולילות, עד שנתברר לי בס"ד שהעיקר לדין לקרוא בפתח. ויתבאר בס"ד בשיעורים הבאים].

לכן זה מלרע. משמע כי אם לא היתה געיא בסוף התיבה, אזי המלה היתה מלעיל.

כך היפ"ה אוחו כאן, בתורה קדומה. בספרו לעומת המחברת, הוא הלך בשיטה שלנו, אבל כאן בתורה קדומה הוא חזר בו. כמדומני, כי הוא גם כתב כך כאן בהקדמה.

אולם לפי דעתי, זאת איננה ראייה כלל. מהרי"ץ התכווין רק לאפוקי מן הספרים, שבהם ישנן שתי געיות, במלה 'נשבע'. האחת באות נו"ן, והשנייה באות בי"ת. כגון כפי שמובא בתנ"ך גינצבורג, ששם הוא מביא כל מיני נוסחאות, וכך הדבר בנ"ד גם בתנ"ך קורן. מכך מהרי"ץ בא לאפוקי. דהיינו, בנ"ד הטעם הוא בסוף, להוציא מאותם הספרים אשר עשו געיא, גם באות נו"ן וגם באות בי"ת. אבל אם אין געיא, אז אין געיא. לא מדברים על כך בכלל. פשיטא שקריאתה מלרע.

שאלה מהקהל: בהפטרת נח שקראנו השבת, במלים תְּקוּם־אֶתְךָ וישעיהו נ"ד, י"ז, מהרי"ץ כותב כי התי"ו בגעיא מפני המקף והיא מלעיל. תשובת מרן שליט"א: נכון. אבל ההבנה בדבריו היא, כי תמיד הגעיות המשונות הללו, באות כאשר ישנו מקף. אבל זאת געיא שהיא כתובה, לא שמוסיפים אותה בעל פה. ישנן הרבה מלים כאלה, כגון בְּנִימֶן־אֶתִּיו ובראשית מ"ה, י"ד, וכן בפסוק אֶלְהֵי נְכַרְהָרֶךְ ודברים ל"א, ט"ז, וכן בפסוק בְּדַתִּי פְּרַס־זַמְדִּי ואסתר א', י"ט. בכל המקומות שיש את הגעיות הללו, הם באות היכן שישנו מקף. אבל הדבר אך ורק, היכן שאכן ישנה געיא בספרים, אבל לא במקומות האחרים. מהרי"ץ מדבר, כאשר ישנן געיות בפועל.

שאלה מהקהל: אולי אפשר להביא ראייה מכך, שמהרי"ץ כותב לגבי המלה שְׁתִּלִּי ובראשית ד', כ"ה, כי לפי הספרים שיש מארכה, ולא מקף,

הטעם מרחיב את הקמץ. לכן המלה 'שת' היא מלעיל. משמע, כי אם לא היה זאת, המלה היתה מלרע, למרות שישנו מקף.

תשובת מרן שליט"א: אבל שם, זאת מלה קצרה. אלה הסוברים לעשות מלעיל כאשר ישנו מקף, זהו רק כאשר ישנן שלש תנועות לכל הפחות.

שאלה מהקהל: אבל במלים 'שת לי', ישנן ארבע אותיות?

תשובת מרן שליט"א: לא, מתייחסים רק למלה 'שת', לא למלה 'לי'.

שאלה מהקהל: אבל המקף מחבר את שתי המלים?

תשובת מרן שליט"א: טוב, אינני יודע. זאת נקודה נוספת. אמנם המקף מחשיב אותן למלה אחת, אבל סוף סוף הן שתי מלים. הדבר צריך עיון. ב'שְׁתִּלִּי עכ"פ אין רק שתי תנועות. בכל אופן, זאת אינה ראייה למלים הרגילות, שיש בהן הרבה יותר אותיות.

בסוף פרשת חיי שרה, מביא היפ"ה הערה נוספת, דע שתיבת 'הנה' מתורגמת בכל מקום 'הָא', ותיבת 'אנכי' מתורגמת בכל מקום 'אֲנִי'. אך בבואן יחד, כמו 'הנה אנכי נצב על עין המים' הנזכר בפרשה זו (כ"ד, י"ג), הנה אנכי הולך למות (כ"ה, ל"ב), מציינו בכתבי יד קדמונים שכותבין אותן בתיבה אחת 'הָאֲנִי' בהשמטת אל"ף של 'הָא', וזה כמו תרגום של תיבת 'הנני' שהוא קיצור לשון של 'הנה אנני' שמתרגמין אותה 'האנא'.

ואמנם יש מכתבי היד המאוחרות שהפרידו ביניהם, וכ"ה בספרי התיגאן הנדפסים כיום. מכל מקום, לא ציינו נקודה אחר תיבת 'הא', אף שתיבת 'הנה' באה בתביר. ואף המנהג הרווח בקהילותינו היום, אשר שמענו ונדעהו, שאין מעמידין אחר תיבת 'הא'. ואם תשאלם לפשר הדבר, יאמרו 'כך מקובלנו'. וטעם

שערי יצחק – השיעור השבועי

א"כ יוצא כך. בשלמא בדורות הראשונים, שהיו קוראים בלי פיסוק קבוע, אזי הדבר לא היה משנה. אבל בדורות האחרונים, שמפסקים באופן מדוייק לפי הפסוק, ממילא אם קוראים כך, 'הא' עם נקודה, למה לחבר זאת? הרי אין שום בעיה להפסיק במלה 'הא'? דהיינו, מה נפשך. אם נלך לפי הקדמונים, הרי בלאו הכי, הם לא היו מפסקים. או שהיו מפסקים, אבל בצורה שאיננה מחייבת ובלתי מדוייקת. אבל האחרונים, אשר כבר מדייקים ללכת לפי אותו המשקל של פסוק, כפי שאתה עושה את המלה 'את', 'ית', וכל כי האי גוונא. א"כ גם את המלה 'הא' תעשה כך.

ואם תשאלו, מהיכן אני זוכר, כיצד לימד אבא מארי זצ"ל? הרי כבר עברו חמשים שנה מאז? ברצוני לומר לכם, כי יש לי את הספר שלמדתי אז בו בפני אבא מארי זצ"ל, וכתבתי בו מיד מפיו את כל התיקונים שהוא היה מתקן אותנו. ושם רשמתי בילדותי כך, עם נקודה אחרי המלה 'הא'. אני גם זוכר כי כך זה היה, אבל אולי לפעמים הדבר יכול להיות מתוך שכחה או בלבול, אולי שמעתי כך במקומות אחרים, או מעצמי. אבל פתחתי את הספר, וראיתי כי ישנה נקודה בעיפרון, אחרי המלה 'הא'. הדבר סימן מובהק, כיון שכל מה שהוא היה מתקן אותנו בעל-פה, הייתי רושם זאת לפני בספר. א"כ ברור שהדבר כך, וחושבני כי אין על כך שום השגה או הערה, אלא אדרבה, הדבר יותר מדוייק, לפי מה שנהוג אצלנו לפסק. למשל, לגבי הפסוק וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְיָ לְפָנֶיךָ [שמות ל"ג, י"ט], התרגום הוא, ואקריב שמא. די"י קדמך. אנחנו למדנו לעשות בדיוק כפי שכתוב בפסוק. ישנם כאלה שלא עושים זאת, כיון שהדבר משנה את ההבנה, ובפרט שהטעם אינו אלא תביר, וכן בכמה מקומות דומים. אבל הרי רובם אפילו בפסוק מנגנים אותו בטעם מעמיד, אעפ"י שההבנה משתנה ולא מקפידים, ואכמ"ל.

הדבר שאין מפסיקין, הוא לפי שמסורת הקדמונים עדיין מהלכת בפייהם, שהיו כותבין אותה 'האנא' בתיבה אחת, וממילא אין מקום להפסיק ביניהם.

הרי תרגום הפסוק הַנְּהָ אָנֹכִי הוֹלֵךְ וּבְרֵאשִׁית כ"ה, ל"ב הוא, הָאֲנָא אֲזִיל. א"כ הוא אומר, מדוע לא מפסיקים במלה 'הא', הרי זהו תרגום המלה 'הנה'? אלא הוא מסביר, כי בספרים הישנים, זאת היתה מלה אחת, 'האנא'. הם לא הפרידו 'הא אנא', כפי שכתוב בספרים האחרונים, אלא הם כתבו זאת במלה אחת, עם אות אל"ף אחת. וכפי שהיפ"ה מביא כאן, בצילום כתב יד.

אבא מארי זצ"ל לימד כך, 'הא. אנא אזיל'. עם נקודה אחרי המלה 'הא'. כפי שהדבר מופיע בקריאה, 'הנה, אני הולך'. האמת היא, שאני רואה כי במקומות רבים, כגון כשכתובה בקריאה המלה 'את', בקריאת התרגום, ישנם כאלה שלא מפסיקים במלה 'ית', אלא מחברים אותה למלים הבאות. אבל אאמו"ר לימד אותנו להפסיק, לעשות נקודה, כי היה מדקדק ללכת מקביל למקרא.

בכל אופן, בנ"ד טוען היפ"ה, כי הקדמונים עשו זאת במלה אחת, ולכן אין מקום לנקודה.

אולם לפי דעתי, הדבר אינה ראייה כלל. שהרי הקדמונים, בכלל לא עשו נקודות בתרגום. זה ידוע. תראו גם-כן לדוגמא בכת"י שהוא צירף כאן את צילומו, אין בכלל נקודות בתרגום. בדורות הראשונים, ואפשר לראות זאת בספרים הישנים, אין כלל ועיקר נקודות בתרגום. זהו כפי שאנחנו קוראים היום, במגילת שיר השירים קהלת ורות, שאין בהם נקודות. מפסקים לפי ההבנה, וכך הם אפילו בתורה ובהפטרה לא היו מדייקים ומדקדקים לפסק זאת כפי הפסוק.

לכן חושבני, כי הדבר בסדר, ואין על כך כל השגה.

שאלה מהקהל: צריך לשנות את המלה 'האנא', ולכותבה בשתי תיבות, 'הא אנא'? תשובת מרן שליט"א: בלאו הכי, כך כבר כותבים בספרים. הרי הקדמונים, בסך הכל רצו לקצר. בספרים הקדמונים, במקום המלים 'קדם י"י', הם כתבו 'קיי"י'. דהיינו, הם קיצרו, כיון שאלו הם מלים שכיחות. היום בזמנינו, שיש את הדפוס, מדפיסים כל דבר וחוזרים עליו אלף פעמים. אבל אצל הראשונים, אם הדבר כבר כתוב, הם היו רק מציינים כי הדבר כבר כתוב למעלה. בכתב יד, המאמץ הוא גדול.

שאלה מהקהל: ללמד כך את הילדים? 'הא אנא'?

תשובת מרן שליט"א: כן.

שאלה מהקהל: ישנו ספר של הרב מאזוז שליט"א על התרגום בשם לאוקמי גירסא, בסוף חומשי "איש מצליח", שהוא משבח מאד את נוסח התרגום שלתימן, אבל במקצת מקומות הוא חולק.

תשובת מרן שליט"א: ראיתי את זה. אחת מן ההערות שלו היא, על התרגום 'בית רב פא', מה שהבאתי מקודם [בד"ה לגבין]. וכבר דיברתי איתו על כך, לפני כמה חדשים, ואמרתי לו כי אדרבה, הגאונים כותבים כך, 'רב בית בא'. הוא השיג על כך, וזאת אחת ההערות שלו, על המסורת שלתימנים. הגר"מ מאזוז הוא מדקדק גדול ובקי מאד, וחשב שזו שגיאה. צ"ל אָבא בתוספת אל"ף. אבל כבר עניתי בספר נפלאות מתורתך, בהרבה מקומות. הרחבתי על כך מאד בס"ד. הוכחתי לו, כי אדרבה, המסורת שלתימנים כ"כ מדוייקת, כיון שרואים כך כבר בגאונים. הוא התפעל מאד לראות שהגירסא שלנו מוזכרת בפשיטות בגאונים, ומוכחת מן הגמרא שם במסכת תענית, כי לא ידע כלל מזה, ונהנה מן ההסבר שלי ש'רב בית פא' הוא

קיצור לשון, בגלל שזו מלה מצויה ורגילה. אשריו שהודה מיד על האמת, וירבו כמותו בישראל.

צריך ממש להודות לאבותינו, להחזיק להם טובה מרובה, על כך שהם דייקו, ושמרו על המסורת הנאמנה. ישנן תשובות, על כל הקושיות. ומתרץ הקושיות וההלכות, רב ברכות, בכנפיהן סוככות, אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741